

Criminologia del desenvolupament

Alfonso Serrano Maíllo

PID_00183810

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. La importància del factor edat en la criminologia	7
2. La proposta del desenvolupament de comportaments antisocials limitats a l'adolescència i persistents al llarg del curs de la vida	13
3. La teoria del control social informal dependent de l'edat	16
3.1. Una teoria del control social en el marc de la criminologia del curs de la vida	16
3.2. Elements bàsics de la teoria	16
3.3. Avaluació	19
4. Teories integrades del desenvolupament i del curs de la vida (DLC)	20
5. La teoria integrada i cognitiva del potencial antisocial (ICAP)	24
6. El model integrat i del desenvolupament de la propensió antisocial	28
Resum	32
Exercicis d'autoavaluació	33
Solucionari	35
Glossari	36
Bibliografia	37

Introducció

Tant "l'estabilitat com el canvi són presents al llarg del curs de la vida, i [...] necessitem explicar-los ambdós".

Sampson i Laub (1993, pàg. 17)

La majoria de les teories criminològiques clàssiques, almenys tal com van ser presentades originàriament, tenien un caràcter estàtic. Dit amb altres paraules, evocaven causes o processos que, una vegada establerts, mantenien els efectes al llarg de la vida de les persones. Les investigacions de Gottfredson, Hindelang i Hirschi van plantejar, no obstant això, el repte d'explicar la corba de l'edat: com a partir d'una edat determinada la majoria dels delinqüents abandonaven les carreres delictives. La proposta d'aquests teòrics, que es troben entre els més importants de la història de la disciplina, va mantenir el rebuig de canvis en les vides de les persones.

No obstant això, molts autors van reclamar que, per exemple, esdeveniments de les vides de les persones poden operar canvis decisius en les seves trajectòries vitals, incloses les seves carreres delictives.

En les pàgines següents revisarem aquest interessant debat i algunes de les teories criminològiques més importants que tracten d'explicar la corba de l'edat i que consideren que les vides de les persones són flexibles. Això es coneix com a *criminologia del desenvolupament* o *del curs de la vida* i representa un dels desenvolupaments teòrics, units als impressionants estudis empírics longitudinals contemporanis, més apassionants i influents de l'actualitat.

Objectius

En els materials didàctics d'aquesta assignatura, l'estudiant trobarà les eines bàsiques per a aconseguir els objectius següents:

- 1.** Comprendre la rellevància de l'edat per a la criminologia i tant en l'àmbit teòric com respecte a la predicció, al control i a la prevenció del delictes, etc.
- 2.** Familiaritzar-se amb algunes de les teories del desenvolupament i del curs de la vida contemporànies més importants.
- 3.** Entendre la rellevància i les especificitats dels estudis longitudinals enfront dels transversals.
- 4.** Adquirir les eines i el vocabulari per a comprendre i avaluar propostes teòriques dinàmiques i estàtiques.

1. La importància del factor edat en la criminologia

Després del sexe, l'edat és el correlat més sòlid del delicte.

Se sap des dels inicis del que avui considerem criminologia científica que els adolescents són responsables d'un nombre desproporcionat de delictes i que segons es van fent més grans en van cometent, com a grup, més i més; i també que, a partir d'un moment determinat, els grups d'edats cometen cada vegada menys actes criminals, almenys a escala agregada. Això és, que hi ha, a aquest nivell agregat com a mínim, una correlació primer positiva i després negativa entre aquestes dues variables. Hi ha molta evidència recollida en èpoques, llocs i contextos molt heterogenis que confirmen aquesta correlació o, el que és pràcticament el mateix, la corba de l'edat.

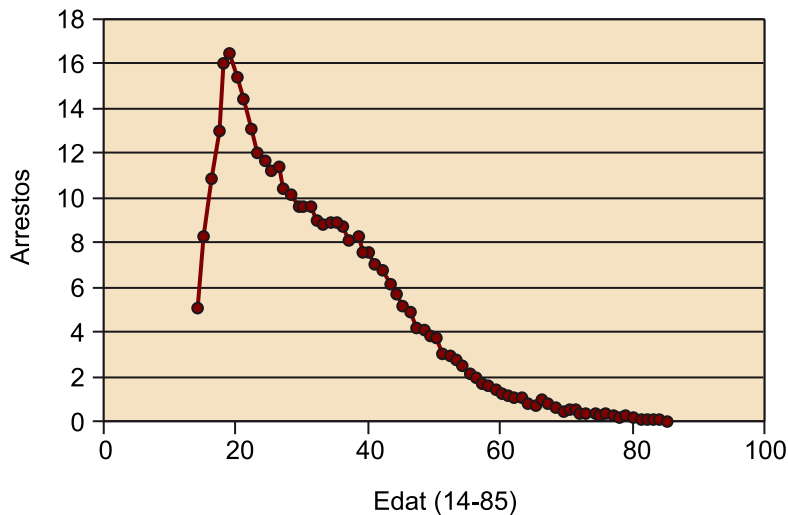
Les proves, pel que fa a Espanya, tant en l'actualitat com en èpoques precedents, també semblen clares. A continuació, la **figura 1** distribueix visualment el nombre de detencions per edats en termes relatius: nombre total de detencions per cada 1.000 membres de cada grup d'edat de residents a Espanya per al 2006. Com es veu, **reflecteixen de manera molt nítida la corba de l'edat**. Com s'hi pot apreciar, els joves d'ambdós sexes de 14 anys –recordeu que aquesta és l'edat mínima de la responsabilitat penal a Espanya, segons l'anomenada Llei penal del menor– són protagonistes d'un volum ressenyable de detencions.

A partir d'aquesta edat els grups de joves experimenten cada vegada més detencions en termes relatius i, de fet, es produeix un augment constant i vertiginós fins a arribar a una edat determinada, en el nostre cas, els 18-19 anys. A partir d'aquest moment, els grups d'edat sofreixen cada vegada menys i menys detencions de manera continuada fins que arriba un moment en el qual són absolutament excepcionals. Es tracta, en realitat, d'un patró molt conegut des de fa més d'un segle i reconegut en nombroses investigacions descriptives comparades.

Lectura recomanada

Alfonso Serrano Maíllo (2011). *El problema de las contingencias en la teoría del autocontrol. Un test de la teoría general del delito*. Madrid: Dykinson. Em remeto a la meua obra per a més detalls i per a les citacions bibliogràfiques pertinents, aquí ometes per la naturalesa d'aquests materials.

Figura 1. Arrestats per cada 1.000 habitants (2006)

Font: Serrano Maíllo (2011)

En efecte, com veiem, si es distribueixen gràficament els delictes segons l'edat dels autors (amb dades relatives), ens trobem amb la **corba de l'edat**: una corba amb forma de punta de fletxa –de lletra jota invertida o de tipi o tenda dels indis nord-americans, com prefereix informalment Robert Sampson. La corba comença a ascendir vertiginosament des d'edats primerenques i a partir dels 18 o 19 anys comença a descendir també marcadament.

Es poden fer **consideracions metodològiques** sobre la corba, i també posar dubtes sobre la seva generalitat –amb relació a algunes formes delictives, com els anomenats **delictes de coll blanc**, o a alguns grups socials, com és el cas de les dones.

En termes globals, això sí, l'evidència que la confirma és sòlida.

- 1) En general, hi ha factors que tendeixen a sobreestimar la forma de la corba.
- 2) I també factors que tendeixen a subestimar-la.

Aquest gràfic assumeix una relació entre arrest i comissió efectiva d'un fet delictiu. Encara que aquestes dades oficials molt probablement estan més esbiaixades que els delictes coneguts per la policia, són la primera dada (oficial) en el qual es pot conèixer l'edat del presumpte infractor.

Mètodes alternatius per a correlacionar delinqüència i edat

La relació entre delinqüència i edat es pot explorar igualment mitjançant mètodes alternatius, diferents dels oficials, com és el cas dels estudis d'autoinforme i les enquestes de victimitació –encara que també tenen les seves pròpies dificultats metodològiques.

Exemple

Per exemple, que els joves tendeixen a passar molt temps al costat d'altres companys d'edats semblants i de vegades un delinqueix però són diversos els arrestats.

Exemple

Com, per exemple, que en igualtat de circumstàncies les probabilitats que un jove sigui detingut són inferiors que les d'un adult.

De la mateixa manera, tampoc no és pacífica la interpretació de la corba de l'edat i de la correlació entre edat i delicte.

Cap teoria tradicional no és coherent amb la corba de l'edat. Per això, la teoria criminològica a escala individual ha estat en les últimes gairebé dues dècades determinada per aquest fet.

Finalment, es pot afegir alguna cosa més:

El mateix patró de la corba de l'edat és aplicable a altres comportaments que hi estan relacionats, però diferents del delicte.

La corba de l'edat comporta moltes i decisives conseqüències. No en va i com veiem, el debat sobre la corba i les seves complexitats, sobretot durant la dècada de 1980, ha estat un dels més importants de tota la història de la criminologia.

1) Les teories tradicionals podrien no ser compatibles amb la corba de l'edat. En paraules de Gottfredson i Hirschi (1983):

"Hi ha raons per creure que els esforços per a explicar l'efecte de l'edat amb les variables teòriques i empíriques actualment disponibles en criminologia estan destinats al fracàs."

Penseu, per exemple, en la teoria de l'associació diferencial / aprenentatge en les seves versions més ortodoxes. Si el procés d'exposició diferencial a definicions favorables a la infracció de les normes és una causa nuclear a escala individual del delicte, a mesura que es cometin més delictes, el més probable és que aquests processos diferencials continuïn i fins i tot s'intensifiquin. Així, qui delinqueix sol passar més temps amb individus de característiques similars a les seves, sobretot si és detingut i no diguem ja si ingressa en un centre de privació de llibertat. Com es pot explicar, en el marc d'aquesta tesi sobre la criminalitat, l'efecte de desistiment que s'observa a partir d'una edat determinada? Aquesta teoria, igual que moltes altres, fa un bon treball per a explicar la part ascendent de la corba de l'edat, però no així la descendent.

Havent dit això, cal concedir que:

a) En primer lloc, algunes de les teories a què m'estic referint, com l'esmentada recentment de l'associació diferencial entre elles, es limiten a la delinqüència juvenil, per la qual cosa no haurien de ser criticades amb el que s'ha exposat.

b) En segon lloc, com calia esperar, els teòrics més destacats han recollit el guant llançat per Gottfredson i Hirschi i han tractat d'oferir una explicació a la corba de l'edat des de l'òptica dels seus enfocaments, això és, fer compatibles les seves propostes teòriques amb aquest fet conegut sobre el delicte.

En efecte, com veurem, hi ha intents d'explicació com els de Sampson i Laub o Moffitt.

Exemple

Com que la corba utilitza dades agregades, no cal que coincideixi amb les tendències dels delinqüents a escala individual –encara que aquest podria ser el cas.

Observació

Així, alguns dels esforços teòrics més importants de tot aquest temps han tractat d'oferir explicacions, no sols, per descomptat, de la criminalitat, sinó també de la mateixa corba de l'edat!

2) La corba de l'edat, com és fàcil observar i he estat repetint, **respon a una naturalesa agregada**. Això vol dir que està composta per la suma de totes les trajectòries, carreres criminals o corbes de l'edat individuals –incloses les constituïdes per una sola infracció–, de manera que aquella podria estar ocultant una gran heterogeneïtat a escala d'individus o de grups.

Dit amb altres paraules, es discuteix si també tots els criminals individuals tendeixen a seguir en termes generals aquesta trajectòria primer ascendent i després, amb el pas del temps, descendent.

És la corba (agregada) de l'edat, tal com l'observem, conseqüència que totes les corbes individuals adoptin una forma molt semblant, o bé el resultat d'agregar corbes que són diferents entre elles per a individus o grups però que, en sumar-se totes, formen el gràfic ja familiar?

Aquest debat és ben conegut en la disciplina i porta al nostre voltant gairebé tres dècades. Per Gottfredson i Hirschi (1990), en una proposta audaç, un cop assolit un màxim, tots els individus tendeixen a delinquir menys amb el pas del temps. Fins i tot els delinqüents més actius delinqueixen menys a mesura que es fan grans, a partir d'un moment determinat i la seva trajectòria s'ajusta a la corba de l'edat. Aquesta posició, no obstant això, no suggereix que la corba de l'edat sigui exactament igual per a totes les trajectòries individuals, però sí aproximadament; això és, admet certes diferències, per exemple, en l'edat de màxima activitat criminal i en la de desistiment. Altres autors són d'un parer diferent. Si l'evidència per a la forma de la corba de l'edat a escala agregada és, com s'ha assenyalat, clara, per a l'individual probablement es pot qualificar de mixta –encara que sí sembla que tots delinqueixen menys amb el temps.

3) Una altra conseqüència important de la nostra corba és que **alguns correlats del delicte poden dependre de l'edat**. Encara que es pot pensar en molts exemples i variats que inclouen la classe social o la intel·ligència, un que de seguida ve a la ment és el dels correlats de naturalesa biològica. La idea és que variables d'aquest tipus només es correlacionarien amb el delicte i la criminalitat després de l'adolescència, però no durant aquesta etapa a causa que la comissió de delictes s'hi troba molt estesa.

4) La corba de l'edat també té implicacions serioses per als **predictors del delicte i la criminalitat i per a l'inconvenient dels falsos positius**. Com que molts predictors són senzillament correlats, a molts es poden estendre les consideracions del paràgraf anterior. Però en un sentit estricte un predictor o un factor de risc hauria de servir per a ajudar a predir el comportament criminal en el futur, o dit d'una altra manera, per a valorar el risc a escala individual –o almenys de grup.

Com que la majoria o fins i tot tots els criminals delinqueixen menys amb el pas del temps per raons que, en el millor dels casos, no són ben conegudes, llavors la predicció **tendirà a sobreestimar** el nombre d'individus que delinquiran en el futur.

Dit amb altres paraules, el problema d'aquesta funció predictora són els **falsos positius**: subjectes dels quals es prediu una continuïtat delictiva però que en realitat desisteixen o fins i tot acaben les seves carreres criminals.

5) Finalment, encara que sempre sense ànim d'exhaustivitat, els programes de control i prevenció del delictes a escala individual corren el risc, si no controlen rigorosament l'edat, de **confondre els efectes del desistiment espontani a causa del pas del temps amb els efectes del programa** de què es tracti. Com hem estat repetint, amb els anys almenys la majoria delinqueix menys, de manera que qualsevol tractament de delinqüents d'una certa edat, per tosc que sigui, tendirà a observar que, *a posteriori*, aquest grup delinqueix menys.

Fins a quin punt això és un efecte del tractament o de l'edat, o bé de qualsevol altre procés, és una cosa que ha de preocupar l'avaluador consciencios –però que difícilment es podrà respondre sense un disseny adequat que permeti aïllar l'efecte del tractament. Això es tradueix en el fet que l'avaluació d'un programa de control i prevenció del delictes al nivell dels individus ha de ser molt rigorós i, per descomptat, tenir en compte el pas del temps.

Què és, doncs, la criminologia del desenvolupament o del curs de la vida?
Pràcticament totes les teories criminològiques tradicionals són estàtiques per naturalesa i no tenen en compte el factor temps.

L'enfocament del curs de la vida en les ciències humanes sosté que és un error greu ignorar els efectes del pas del temps, tant pels canvis que l'augment mateix de l'edat ocasiona en les persones com pels canvis estructurals que es poden produir durant la seva vida.

Teoria de l'autocontrol

Un factor latent anomenat *autocontrol baix* queda fixat a una edat primerenca i marca la tendència d'una persona durant la resta de la seva vida, independentment de l'edat o de canvis eventuals que pugui experimentar al llarg de la vida. El pas del temps o l'edat de les persones exerceix un paper modest.

La perspectiva del curs de la vida proposa que no n'hi ha prou d'estudiar els factors que apareixen molt de pressa en la vida de les persones i que influeixen en el comportament humà, sinó que també cal seguir les persones al llarg de les seves vides estudiant com diversos esdeveniments poden provocar canvis en els seus estils de comportament. Es tracta, llavors, d'un plantejament dinàmic.

La perspectiva del curs de la vida proposa l'estudi de trajectòries. En efecte, les persones segueixen espècies de camins al llarg de la seva vida.

Exemple

Des d'un punt de vista professional, per exemple, una persona al llarg de la seva vida, primer assistirà al col·legi, després podrà continuar els estudis de formació professional, universitaris, etc., a continuació començarà a treballar però, en una fase pràcticament

d'aprenentatge, aconseguirà instal·lar-se com a professional autònom i, finalment, es jubilarà.

Això pot constituir la trajectòria professional d'una persona. Dins de les trajectòries es produeixen períodes crítics que es denominen **transicions**, i que poden tenir una durada relativament curta.

En aquestes situacions es poden produir **moments decisius** (*turning points*) que desemboquen en un canvi: s'abandonen els estudis, es canvia de feina, etc. L'enfocament del curs de la vida proposa seguir en les ciències humanes aquest plantejament dinàmic, estudiar aquests patrons de la vida de les persones amb els seus episodis de continuïtat i, sovint també, de canvi (Sampson i Laub, 1993). En el terreny de la criminologia es proposa aplicar tot aquest esquema a l'estudi de la criminalitat i el delictes.

El curs de la vida

En temps recents, aquesta perspectiva del curs de la vida s'ha tractat d'integrar amb variables biològiques i psicològiques o amb teories criminològiques tradicionals com les de l'aprenentatge, la frustració o, sobretot, el control social.

Exemple

Per exemple, els exàmens d'accés a un centre d'estudis determinat o a la primera feina.

2. La proposta del desenvolupament de comportaments antisocials limitats a l'adolescència i persistents al llarg del curs de la vida

La teoria de Moffitt (1993) és una de les més conegudes dins d'aquest paradigma de la criminologia del desenvolupament. L'autora pren com a punt de partida del seu treball la correlació sòlida que hi ha entre edat i delictes i les dificultats existents per a explicar de manera satisfactòria la ja esmentada corba de l'edat. A continuació, proposa distingir entre:

- 1) **Delinqüents** l'activitat delictiva dels quals es limita a la seva **adolescència**.
- 2) **Delinqüents persistents**, que delinqueixen **al llarg de la vida**.

Aquesta autora insisteix expressament que es tracta d'una taxonomia de dos tipus qualitativament diferents de persones els actes delictius de les quals responen a explicacions etiològiques diferents: **les causes de la delinqüència són diferents**.

Les dels que deixen de delinquir al final de la seva adolescència tendiran a ser properes i específiques d'aquest període, mentre que les de l'altre grup se situen en les seves infàncies; com els mateixos noms assenyalen, els primers deixen de delinquir amb el pas del temps, mentre que el canvi en els altres és difícil.

Com es veu, amb aquesta proposta la corba de l'edat cobra ple sentit. Una gran majoria de subjectes només delinqueix mentre dura la seva adolescència, i per aquest motiu la corba de l'edat troba la seva moda cap a l'edat de vint anys. A partir d'aquesta edat, la corba descendeix vertiginosament, ja que aquest primer grup comença a desistir i acabar la seva carrera delictiva i només van quedant els qui delinqueixen al llarg de tot el curs de la vida.

La clau de la corba, doncs, es trobaria en el fet que **hi ha relativament més persones delinquent en aquestes edats**, no que un cert nombre de subjectes siguin especialment actius cap als vint anys.

Però la proposta d'aquesta autora s'inscriu de ple en la **criminologia del desenvolupament** en el sentit que reconeix que les tendències delictives no queden fixades de manera més o menys determinista, o sigui, d'una vegada per sempre en els primers anys o fins i tot en el naixement, sinó que esdeveniments de la vida de les persones són decisius per a les carreres delictives. Encara que per a aquesta autora les possibilitats de canvi no són tan obertes com per a

altres autors com Laub i Sampson (1993) i els delinqüents que tendeixen a ser persistents és difícil que canviïn, la **possibilitat de canvi** també és present al llarg de la vida dels criminals.

Com diem, la criminalitat respon a un procés i té causes diferents en cadascun dels dos tipus que descriu Moffitt.

L'**origen** de la criminalitat dels delinqüents persistents té una **naturalesa neuropsicològica**.

L'evidència empírica apunta en la direcció que mínimes anomalies biològiques que s'han trobat poden ser reflex de problemes neuronals ocults, o sigui, que encara no han estat observats. El desenvolupament neuronal durant l'embaràs es pot veure alterat per raons molt diverses entre les quals s'inclouen l'ús de drogues per la mare, una mala alimentació del fetus o l'exposició a agents tòxics abans o després del naixement.

Per *neuropsicològic* l'autora entén estructures anatòmiques i processos fisiològics en el sistema nerviós que poden influir en característiques psicològiques com ara el temperament, el desenvolupament del comportament, les habilitats cognitives o les tres alhora.

Nens i nenes amb aquestes característiques tendeixen a veure's embolicats en supòsits com els que segueixen:

- 1) Poden interaccionar negativament amb els pares, els quals poden al seu torn modificar els seus estils de criança o educació.
- 2) Poden tendir a definir ambients, gestos, etc. equívocs com a intents d'agressió o menyspreu, i a reaccionar en conseqüència, o sigui de manera agressiva.
- 3) Poden tendir a relacionar-se amb joves semblants a ells, i per tant problemàtics, o a situar-se en ambients criminògens (Moffitt, 1993).

En **ambients determinats** aquestes tendències i interaccions poden empitjorar encara més: aquest seria el cas de llars, escoles o barris desfavorits on les respostes al comportament dels nens siguin contraproductes. Per contra, en ambients favorables les tendències es poden suavitzar. Com es pot observar, llavors la clau del comportament desviat i delictiu d'aquests nois i noies no es troba tant en les disfuncions neuropsicològiques que apareixien en primer lloc, com en les conseqüències acumulatives de tipus negatiu que van experimentant:

"Al llarg del temps, **les conseqüències** dels problemes de personalitat i dels problemes acadèmics del jove que **es van acumulant** van reduint les opcions per al canvi. Aquesta teoria [...] emfatitza el **procés constant de recíproca interacció** entre trets personals i reaccions ambientals a aquests." (Moffitt, 1993, negreta afegida)

D'aquesta manera, aquests individus tendeixen a començar a delinquir abans en el temps i també a mantenir una continuïtat en el seu comportament antisocial. L'autora conclou dubtant que ens trobem davant subjectes amb psicopatologies.

La gran majoria dels qui delinqueixen en la seva adolescència deixen de fer-ho, com ja sabem. Aquests subjectes, en la terminologia de Moffitt, limiten la seva criminalitat a la seva adolescència, i aquest és el patró més comú dels joves que delinqueixen. La causa del comportament desviat i delictiu d'aquests joves no té res a veure amb disfuncions neuropsicològiques, sinó que respon a un procés de **mimetisme**.

El mimetisme consisteix a copiar, imitar un comportament que proporciona recursos valuosos: aquests joves, llavors, imiten el comportament delictiu que veuen en altres persones perquè això els proporciona alguna cosa valuosa com és l'"estatus adult, amb el seu consegüent poder i privilegi" (Moffitt, 1993).

Aquí l'autora recorre al conegut argument que, amb la modernització, els joves han vist que el seu pas a l'estatus adult o madur de la societat s'ha anat retardant cada cop més, i alguns troben en la delinqüència un accés més ràpid a alguns dels seus beneficis. Naturalment, processos de reforçament de la delinqüència també poden exercir ara algun paper: cada acte desviat o delictiu significa una reafirmació de la independència personal del jove i, per tant, tendeix a reforçar el comportament.

Amb el pas del temps i en el moment d'arribar a la maduresa en la societat, la tendència és abandonar els comportaments desviats i delictius.

Això és una conseqüència lògica que ja no els necessiten per aconseguir el que volen; més encara, el que abans es veia com a avantatjós ara es passa a veure com a perjudicial perquè pot posar en perill aspectes relacionats amb el seu estatus. Com que no ha acumulat la pesada càrrega de desavantatges dels delinqüents permanents, no tenen més dificultats per abandonar el delictiu i incorporar-se a la vida adulta.

L'autora inclou en el seu treball una sèrie d'hipòtesis que es poden utilitzar per a provar la seva teoria o teories. Això representa possiblement una de les causes per les quals la teoria ha tingut un acolliment tan favorable en la doctrina criminològica.

3. La teoria del control social informal dependent de l'edat

3.1. Una teoria del control social en el marc de la criminologia del curs de la vida

A causa de la seva profunditat teòrica i de la qualitat de la investigació empírica que l'acompanya, potser l'esforç més conegut i prestigiós ha estat el representat per la teoria del control social informal dependent de l'edat de **Laub i Sampson**, treball que ha tingut una influència aclaparant.

És important advertir que, malgrat el seu caràcter dinàmic, es tracta d'una teoria del control social.

En efecte, parteix de la base que una tendència natural al delicte es frena quan hi ha vincles amb la societat.

Aquí es pot veure la influència de Hirschi, que en el fons és molt més gran del que sovint es pensa. No obstant això, Sampson i Laub consideren que és possible crear vincles al llarg de la vida de les persones, fins i tot en el cas de delinqüents. Pot ser que els costi més que als qui no han delinquit, però poden. Això significaria un abandó de la carrera criminal o almenys un descens dels delictes que es cometien.

3.2. Elements bàsics de la teoria

Per Laub i Sampson, les persones s'abstenen de delinquir sobretot quan es troben vinculades a institucions socials. Aquesta vinculació fa que s'exerceixi un control social informal sobre els subjectes: com més febles siguin els vincles d'un individu amb altres individus i amb institucions socials, més probable serà que delinqueixi (Sampson i Laub, 1993).

Naturalment, no sols l'informal, sinó que també l'àmbit social formal és rellevant. Fins aquí la teoria coincideix amb les tesis tradicionals del control i s'inscriu en el paradigma sociològic. Ara bé, aquest control social **depèn de l'edat** de les persones.

John Laub

John Laub és catedràtic de Criminologia a la Universitat de Maryland. En l'actualitat és el director d'una de les institucions nord-americanes més importants, l'Institut Nacional de Justícia, per nomenament del president Obama i confirmat pel Senat. Els seus llibres més importants, escrits juntament amb Robert Sampson, són *Crime in the making* (1993) i *Shared beginnings, divergent lives* (2003). Ha estat estudiant de Michael Hindelang i de Travis Hirschi.

1) Durant la infància i l'adolescència, les institucions determinants per al control social dels individus són la família, l'escola, el grup de pares i el sistema d'administració de justícia juvenil.

2) En el cas dels joves adults, hi ha altres institucions d'ensenyament superior o professional, la feina i el matrimoni.

3) Finalment, en l'edat adulta, les institucions de control crítiques són la feina, el matrimoni, la paternitat o maternitat, la inversió en la comunitat i el sistema d'administració de justícia (Sampson i Laub, 1993).

Els autors incorporen, així mateix, el concepte de **capital social**, que també exerceix, juntament amb els controls socials pròpiament dits, una funció de control de la delinqüència. Al llarg de la vida de les persones, duen a terme una sèrie d'inversions de naturalesa social: unes amistats, una bona feina, etc.

El delicte podria posar en perill aquest capital social, motiu pel qual un capital social sòlid tendirà a prevenir la delinqüència a escala individual.

Laub i Sampson (2003) insisteixen a atorgar a la família i a la socialització que té lloc en el seu si un paper preponderant en el naixement i consolidació dels vincles socials que **prevenen la delinqüència**. També mantenen que l'escola és important.

Alhora, els autors incorporen a la seva teoria **variables de naturalesa estructural**, les quals exerceixen una influència indirecta en els subjectes, sobretot per mitjà de l'educació en la família i l'escola.

D'acord amb la perspectiva del curs de la vida, Laub i Sampson (1993; 2003) posen un èmfasi especial en la necessitat d'**estudiar alhora** els patrons de **continuitat i de canvi** en les carreres delictives dels criminals.

Encara que és probable que hi hagi diferències individuals importants, per a la teoria del control social informal dependent de l'edat, la continuïtat delictiva s'explica principalment perquè els criminals es veuen embolicats en una espècie de **cercle viciós** que els fa cada vegada més difícil escapar d'una carrera delictiva.

El delicte no solament és ocasionat per un control social feble, sinó que alhora l'afebleix més encara.

Es produeix, llavors, una interacció recíproca entre control social i delicte. El delicte comporta una **acumulació de desavantatges** (Sampson i Laub, 1993): produeix un allunyament de la família, dificulta tenir una bona formació, menyscaba les possibilitats de trobar una bona feina, etc. La situació perso-

Exemple

La pobresa i el desavantatge socioeconòmic tenen l'efecte que l'educació que té lloc en la família –i a l'escola– es veu perjudicada, la qual cosa, al seu torn, afavoreix indirectament l'aparició de comportaments desviats i delictius (1993; 2003).

Observació

Això és importantíssim perquè des de fa poc més de dues dècades s'havia prestat una certa atenció a la continuïtat, però molt escassa al canvi.

nal és cada vegada pitjor i els vincles socials s'afebleixen amb cada delicte. D'aquesta manera, qui es veu immers en el delicte té grans dificultats, cada vegada més grans, per sortir-ne, i per aquest motiu existeix l'habitual continuïtat entre delinqüència juvenil i criminalitat adulta en el sentit que hem assenyalat. També per aquest motiu en els criminals es concentren, així mateix, altres problemes socials: el fracàs en l'educació, dificultats en la feina, problemes familiars, comportaments desviats... En la vida d'aquests subjectes es van acumulant els desavantatges i els problemes.

Per Gottfredson i Hirschi (1990) i molts altres autors, la continuïtat dels criminals és pràcticament irremeiable. No importa repetir que aquesta continuïtat s'entén des d'un punt de vista relatiu: el que es manté són les diferències entre individus en la tendència a delinquir, però no sempre es continua delinquent al mateix ritme, sinó que es produeix el ja familiar per a nosaltres descens a partir de l'edat de vint anys i escaig. La teoria del control social informal dependent de l'edat posa un èmfasi especial en el fet que **hi ha possibilitats reals de canvi** en els criminals: és possible que trobin en la seva trajectòria delictiva un moment decisiu que els allunyi del delicte.

Coherentment amb una teoria del control social, això tindrà lloc quan el delinqüent entri en contacte amb institucions socials que el vinculin sòlidament i l'allunyin del delicte (1993; 2003).

Per aquest motiu s'insisteix tant en la necessitat, quelcom paradoxal si es vol, d'estudiar alhora continuïtat i canvi: hi ha una tendència a la continuïtat en l'àmbit de la criminalitat, però també hi ha possibilitats clares de canvi.

Els defensors d'aquesta teoria assenyalen tres institucions socials fonamentals que poden afavorir aquest canvi crític:

- 1) **La feina.**
- 2) **El matrimoni.**
- 3) **L'ingrés a l'Exèrcit** (1993; 2003).

Quan un individu entra en contacte amb una d'aquestes institucions es creen una sèrie de vincles amb la societat que actuen com a controls i que li poden fer abandonar la carrera delictiva.

Ara bé, consistentment amb el marc teòric, no es tracta simplement de trobar una feina, casar-se o ingressar a l'Exèrcit, sinó que la clau està que ens **hi sentim vinculats**.

Exemple

Perquè ens agrada la feina o bé perquè sentim afecte cap a l'esposa o l'espòs.

3.3. Avaluació

Un dels problemes fonamentals de les ciències humanes i socials és el representat per la falta d'observacions, de **dades empíriques de qualitat**. Sovint, els tests d'hipòtesis han de recórrer a dades amb greus problemes de diferent naturalesa. Naturalment, això dificulta la confiança que es pot dipositar en les conclusions dels estudis.

El matrimoni format per **Eleanor i Sheldon Glueck** ha estat responsable d'algunes de les investigacions més importants de la història de la criminologia. Per a un dels seus estudis més importants van recopilar moltíssima informació i de gran qualitat sobre cinc-cents joves interns en institucions correccionals de Massachusetts i d'altres cinc-cents que no havien delinquit, però que compartien amb ells moltes característiques. Es tractava d'establir dos grups, un de delinqüents i un altre de no-delinqüents, per a estudiar factors que poguessin estar relacionats amb el delicte.

Laub i Sampson van recuperar les dades originals amb què havien treballat els Glueck i les van poder reanalitzar i utilitzar per a provar la seva pròpia teoria del control social informal dependent de l'edat (1993). Els autors conclouen que:

"Aquest nivell de detall i l'àmbit de les fonts d'informació trobats en l'estudi dels Glueck possiblement no es tornarà a repetir mai, atesos els estàndards contemporanis d'investigació i de protecció en temes humans." (1993)

Laub i Sampson, doncs, van tenir a la seva disposició un magnífic set de dades empíriques per a provar la seva teoria. A més, van ser exquisits a l'hora d'analitzar-los, recorrent als instruments metodològics d'anàlisi més avançats i prenent totes les precaucions imaginables per a evitar conclusions equivocades. Per tot això, la seva investigació ha constituït una de les principals fites de la criminologia dels últims quinze anys. La seva investigació va proporcionar un **gran suport empíric** per a la teoria. Entre les principals troballes, en aquesta línia, destaquen les següents:

- 1) Coherentment amb la seva teoria del control social informal, processos que tenen lloc en la família exerceixen un paper importantíssim en la delinqüència, incloses variables com l'alcoholisme o la criminalitat dels pares. Els factors estructurals no influeixen en el delicte directament, sinó per mitjà de l'efecte que tenen en la família.
- 2) No es pot menysvalorar el paper de l'escola i, sobretot, el de l'afecció a pares delinqüents.
- 3) Malgrat que hi ha una tendència a la continuïtat entre la delinqüència infantil i adulta, és possible el canvi quan es creen vincles socials com una feina estable i una afecció a l'esposa o a l'espòs (1993).

4. Teories integrades del desenvolupament i del curs de la vida (DLC)

En un intent de conjuminar la perspectiva dinàmica i la idea que la integració és una metodologia teòrica prometedora –i ja hem vist ambdós enfocaments–, Farrington ha proposat la categoria de les teories integrades del desenvolupament i del curs de la vida (DLC) (2006a). La seva pròpia teoria, que revisarem més avall, se situa en aquest grup. Com veurem també de seguida, el mateix autor suggereix que un conjunt de teories formarien part del mateix grup.

La criminologia de les DLC s'ocupa, segons Farrington, de tres qüestions bàsiques (Farrington, 2005b, pàg. 1):

- 1) L'estudi del desenvolupament de la criminalitat i el comportament antisocial.
- 2) Els factors de risc, i també els factors protectors, que variaran segons les diferents edats.
- 3) Els efectes dels esdeveniments que tenen lloc al llarg de la vida de les persones i que poden ser l'origen de canvis en les trajectòries dels individus.

Vegem amb una mica més de deteniment cadascun d'aquests objectius. El primer punt fa referència a la funció més important de la criminologia, com és l'estudi de la criminalitat i els comportaments desviats. No obstant això, *l'estudi*, que és un terme imprecís, pot adoptar diverses modalitats.

Com veurem més avall, Farrington no rebutja aquesta perspectiva, però sembla sentir-se més còmode en el **paradigma dels factors de risc** –que, no s'ha d'oblidar, no ofereixen explicacions ni mecanismes.

En segon lloc, en parlar de l'estudi del desenvolupament i dels efectes d'esdeveniments, Farrington està reclamant la **perspectiva dinàmica** en l'explicació de la criminalitat a escala individual. Aquesta és la idea que els subjectes no estan determinats per variables que queden establertes molt de pressa en les seves vides, sinó que en les seves biografies es poden produir canvis.

Exemple

Farrington manté que certs esdeveniments com el matrimoni poden fer que algú abandoni una carrera criminal que d'una altra manera continuaria; o bé que diferents conjunts de factors de risc exerceixen la seva influència en moments diferents biogràfics, això és, depenent de l'edat que tingui el protagonista.

Observació

Per al lector d'aquestes unitats, l'estudi consisteix en el fonamental: oferir i provar explicacions en termes causals de la criminalitat i el delictes. Això és el que s'espera d'una teoria.

En realitat, aquesta és una visió relativament maximalista de la perspectiva dinàmica que no totes les teories que Farrington situa en la criminologia de les DLC compleixen. Verbigràcia, en el cas de la teoria de Moffitt (1993) –que és una teoria del desenvolupament amb totes les lletres– sembla que esdeveniments posteriors tenen una influència mínima en les carreres criminals: els delinqüents crònics, així, tendiran a continuar cometent delictes a causa dels dèficits de tipus neurològic, etc., que apareixen durant la seva infància; els quals fins i tot autoseleccionen el subjecte perquè no experimenti els esdeveniments que alguns autors relacionen amb el desistiment, com és el cas del matrimoni. Des d'aquest punt de vista, llavors, convé distingir entre una criminologia del desenvolupament i una criminologia del curs de la vida (Sampson i Laub, 2005); la segona és la que posa l'accent en la possibilitat efectiva de canvis en cada carrera criminal produïts per experiències o esdeveniments. La proposta de les DLC reconeix aquesta distinció teòrica important (Farrington, 2005a, pàg. 254 i 255; Farrington, 2006b, pàg. 349-353), però llavors sembla dubtes que es tracti d'una categoria homogènia –una cosa que es rebutja aquí.

En línia amb un àmplia part de la bibliografia, Farrington (2005b, pàg. 1-2) insisteix que les teories tradicionals tenien un caràcter estàtic, és a dir, que no concedien un rol al canvi en el sentit abans referit –la qual cosa s'ha convertit gairebé en un lloc comú, encara que sovint s'esmenten només teories relativament antigues i referides únicament a la delinqüència juvenil.

Des d'un punt de vista històric, Farrington (2005b, pàg. 3) reclama alguns punts de partida potencials de la criminologia DLC. Els més importants encara no han estat esmentats –com l'estudi dels factors de risc o dels canvis al llarg del curs de la vida– i són el paradigma de les carreres criminals i els estudis longitudinals.

L'enfocament de les **carreres criminals** té un caràcter marcadament empíric i és, per tant, compatible amb diferents perspectives teòriques.

Igual que una persona segueix una trajectòria al llarg de la seva vida i en determinats aspectes de la vida, i això es denomina *carrera*, per exemple, professional; també un delinqüent pot seguir unes pautes i això pot ser una carrera criminal. Així es parla del nombre i ritme dels delictes, la seva gravetat, les seves modalitats, l'edat d'inici, la durada, etc. També hi pot haver alguns delinqüents especialment actius, o delinqüents de carrera.

L'enfocament de les carreres criminals té l'origen en la idea que un petit grup de delinqüents és responsable d'un percentatge desproporcionat dels delictes que es cometen en una comunitat.

Aquest plantejament pot ser coherent amb la proposta de política criminal següent: si fos possible identificar aquests individus a una edat primerenca i impedir que delinquissin i evitar que prosseguissin les seves carreres delictives, llavors el delicte d'una comunitat qualsevol disminuiria significativament. Aquesta política criminal es coneix com a incapacitació o **innocuitat selectiva**¹.

⁽¹⁾Avui dia es pot considerar abandonada.

La metodologia tradicional en l'estudi de la criminalitat a escala individual consisteix a prendre una mostra d'individus i sotmetre'ls a algun tipus de recollida d'informació.

Per exemple, se'ls administrava un qüestionari d'autoinforme amb la finalitat de mesurar variables criminològicament rellevants. Aquesta recollida d'informació es feia una única vegada i es referia, en general, a dades sobre l'estat de l'individu en el moment de la recollida de dades.

Aquests estudis es denominen **transversals** perquè suggereixen un tall unitari i han estat tradicionalment els més habituals en la disciplina.

Els **estudis longitudinals**, per contra, han de recaptar informació sobre diferents moments de la vida de les persones. Com és fàcil de comprendre, la lògica d'aquests estudis procedeix del reconeixement que factors diferents poden exercir una influència diferencial en moments diferents de la vida de les persones, de manera que informació recollida, diguem, als catorze anys pot ser escassament rellevant quan la mateixa persona en té vint-i-cinc; i que certs esdeveniments com ara el matrimoni o trobar una ocupació poden operar canvis en les vides de les persones. La criminologia de les DLC i, en realitat, altres paradigmes insisteixen, per la seva pròpia naturalesa, en la naturalesa dels estudis longitudinals.

Abans de continuar cal fer dos aclariments sobre els estudis longitudinals.

- En primer lloc, alguns d'aquests estudis tenen un caràcter retrospectiu. Això és que solament interroguen una vegada en el temps, però ho fan sobre qüestions que van tenir lloc en èpoques pretèrites. Per exemple, poden incloure qüestions sobre els amics que teníem a la infància. Encara que estudis d'aquest tipus són útils en criminologia, en propietat, els estudis longitudinals més ortodoxos han de fer mesuraments diferents en moments temporals també diferents. Per a això, encara que hi ha dissenys diferents, es pren una mostra de persones (la qual es denomina *panel*) i se la segueix al llarg de la vida fins a certa edat i se la interroga cada cert període de temps, per exemple, cada quatre anys. Aquesta estratègia pot observar canvis intraindividuals i, no importa repetir-ho, pot identificar alteracions en les trajectòries dels protagonistes. En sentit estricte, aquests són els estudis longitudinals en sentit propi.
- En segon lloc cal aclarir que alguns investigadors denominen *longitudinals* estudis que poc tenen a veure amb la metodologia o amb la lògica abans

esmentada. En efecte, tot i que la mostra interrogada és independent i diferent cada vegada –això és que el que hi ha són estudis diferents (estudis transversals repetits), encara que hi hagi mesures repetides–, no hi ha en això res de longitudinal en cap sentit significatiu del terme.

Farrington manté que els estudis longitudinals importants dels últims vint anys han acumulat una gran quantitat de fets coneguts sobre el delicte i que cal organitzar i explicar tota aquesta informació. Una de les funcions de la criminologia de les DLC seria precisament aquesta.

Aquí revisarem dues teories que Farrington inclou en la seva classificació: la **teoria integrada i cognitiva del potencial antisocial** i la de la **propensió antisocial**.

5. La teoria integrada i cognitiva del potencial antisocial (ICAP)

Un dels investigadors més coneguts de la criminologia contemporània, **David Farrington**, ha proposat el que denomina la *teoria integrada i cognitiva del potencial antisocial*, que també es coneix per les seves sigles en anglès: ICAP. Se situa de manera decidida entre les que ell també va denominar *teories integrades del desenvolupament i del curs de la vida*.

En efecte, no solament "integra idees de moltes altres teories", sinó que també aspira a explicar el canvi en la delinqüència a diferents edats (Farrington, 2005a, pàg. 76-77).

Farrington també considera que una teoria no s'ha de limitar a **per què** algunes persones es converteixen en delinqüents (això és, a les tendències individuals), sinó que també han d'incloure explicacions de **per què** algunes persones cometen delictes (és a dir, esdeveniments criminals). **La criminologia intenta explicar el delicte, que és un esdeveniment**. No obstant això, fa aquesta missió en termes d'individus amb una tendència a cometre delictes. Dit d'una altra manera, la majoria de les teories es refereixen a persones amb certes tendències individuals produïdes, per exemple, per un determinat procés d'aprenentatge, un autocontrol baix o una situació de frustració i ira; però no es detenen a explicar fets delictius concrets, com l'atracament al banc "Dividendos" de Zamora. És cert que hi ha algunes teories específiques que s'apropen a aquesta meta, com les teories de l'oportunitat, però fins ara la integració d'unes teories i de les altres no ha estat satisfactòria. En realitat, hi ha qui opina que aquesta integració no és possible perquè ambdues constel·lacions de teories es refereixen al mateix, encara que des de perspectives diferents (Serrano Maíllo, 2009); però evidentment aquest no és el cas de Farrington.

Lamentablement, també aquí el nostre autor sembla proposar més un programa d'investigació que una teoria sobre "per què algunes persones cometen delictes?". Així, pràcticament es limita a suggerir que:

"La comissió de delictes depèn en part de l'individu, en part de la situació i, sens dubte, en part de la interacció de l'individu amb la situació." (Farrington, 2005a, pàg. 73)

L'element central de la teoria ICAP és el **potencial antisocial**. Representa una tendència a la comissió de delictes. Aquesta tendència, no obstant això, no exigeix que es cometin delictes, sinó que això depèn de processos cognitius, fonamentalment processos de pensament i de presa de decisions (Farrington, 2005a, pàg. 76).

Farrington concedeix una gran atenció als factors de risc –una cosa que, per cert, representa una constant en la seva carrera. Com veurem, més que una teoria en sentit estricte –en el sentit d'oferir explicacions causals–, la ICAP se situa en el paradigma dels factors de risc. Vegem, amb aquest advertiment en ment, el plantejament de la ICAP.

Com s'ha avançat, el nucli de la teoria és el **potencial antisocial**. Aquest té en realitat una doble dimensió: una a llarg termini i una altra a curt termini.

- El potencial antisocial a **llarg termini** es refereix a tendències diferencials entre subjectes a la comissió de delictes que són persistents al llarg del temps;
- a **curt termini**, per contra, es refereix a situacions en les quals un individu, que de manera típica té una certa tendència a delinquir, es troba en disposició de delinquir.

Per tant, a curt termini el marc de referència és l'individu mateix: no es tracta de diferències entre individus, sinó respecte al mateix subjecte, això és en comparació d'altres situacions en les quals no té aquest potencial a curt termini.

El **potencial antisocial a llarg termini** es troba influenciat per diversos factors:

- 1) Individus amb bones **vinculacions** cap als seus pares, quan aquests són prosocials.
- 2) Que han tingut un **procés de socialització correcte**, això és, que han vist reconegudes i recompensades les seves bones accions i castigades les dolentes o desviades.
- 3) Que es troben escassament influïdes per **models antisocials**, com els procedents de pares, germans o pares delinqüents.
- 4) Que són baixos en **impulsivitat**.

Tendiran a delinquir menys a causa que, com s'acaba de dir, el seu potencial a llarg termini és inferior.

Farrington afegeix, o almenys els obre la porta, ulteriors factors o conjunts de factors que tindrien un impacte en el potencial antisocial a llarg termini. Així, esmenta l'energia i la capacitat per al comportament antisocial; certs esdeveniments que pot experimentar un individu, com el matrimoni, la separació, el canvi de barri; elements de naturalesa biològica; el barri o comunitat en què resideix, etc.

Cadascun dels elements –o potser conjunts d'elements– que influeixen en el potencial antisocial a llarg termini està al seu torn influït per una sèrie de **factors**.

Verbigràcia, la socialització d'un nen o d'una nena serà més difícil quan les famílies estiguin trencades o quan tinguin nivells d'ansietat elevats; i l'exposició a models antisocials també serà més probable quan les persones amb qui una persona s'hagi de relacionar més sovint hagin delinquit, la qual cosa, al marge de la família, pot ocórrer en determinats barris amb altes taxes de criminalitat o fins i tot a certes escoles o col·legis on hi hagi molts nens problemàtics.

El potencial antisocial a llarg termini, com s'ha dit, distingeix uns individus dels altres. En efecte, algunes persones tenen una tendència més marcada que d'altres cap a la comissió de delictes. No obstant això, fins i tot individus amb potencials antisocials elevats no estan contínuament delinquent i fins i tot se'n poden abstenir durant períodes més o menys llargs. Quan un individu es troba en una situació en la qual el delicte és una opció per a ell, es parla de **potencial antisocial a curt termini**.

El potencial antisocial a curt termini depèn fonamentalment de:

1) Factors que afecten l'**energia criminal**, com estats d'ànim com ara estar avorrit, enfadat o frustrat; haver consumit drogues o alcohol, o trobar-se en companyia d'altres joves.

2) La **presència d'oportunitats**, ja siguin objectes o persones que es poden victimitzar. Al seu torn, la presència d'oportunitats es troba influenciada en la teoria ICAP per les activitats rutinàries.

Com que existeix un potencial antisocial a curt termini en un subjecte, és possible, doncs, que cometi un fet delictiu. Això depèn de **processos cognitius**.

Dit amb altres paraules, aquest individu durà a terme algun tipus d'avaluació de la situació i finalment prendrà una decisió. Farrington hipotetitza que en aquest procés l'individu pot tenir en compte els costos i beneficis que n'espera obtenir o les alternatives que té a la seva disposició (Farrington, 2005a, pàg. 77-80 i 83-88).

Com es pot observar, Farrington ofereix un plantejament propi de l'enfocament dels **factors de risc**. Dit d'una altra manera, no explica per què hi ha persones que delinqueixen ni per què es cometen delictes. Recordeu que una explicació exigeix esmentar el **mecanisme causal** pel qual alguna cosa es produeix. Enumerar un conjunt de factors de risc –fins i tot de causes– no equival a aquesta decisiva funció explicativa que compleixen les teories.

No obstant això, l'autor en sembla molt conscient i sembla proposar un pla d'investigació que superi un plantejament purament de factors de risc i que es preocupi també de l'oferta de mecanismes (2005a, pàg. 81-82).

A part d'aquest plantejament general, Farrington obre la porta al fet que models diferents siguin necessaris per a models de delictes diferents; per a tipus de delinqüents heterogenis; per a moments particulars de les carreres criminals com ara l'inici o la reincidència o persistència; o bé per a elements concrets, com l'agreujament, el desistiment, etc.; o per a edats diferents (2005a, pàg. 77, 79, 83-84 i 89). Dit d'una altra manera, el model bàsic que proposa es podria veure complementat amb altres paral·lels.

Finalment, Farrington, els interessos en criminologia del qual són molt amplis, també considera que el seu enfocament és rellevant per a la **prevenció del delicte**. Novament, no obstant això, sembla reclamar l'enfocament dels factors de risc. Així, escriu que:

"La idea bàsica és molt simple [...] identificar els factors de risc fonamentals de la criminalitat i implementar mètodes de prevenció dissenyats per a contrarestar-los." (2005a, pàg. 78-79)

Per descomptat, de seguida s'atura a aclarir que primer caldria separar factors que simplement prediuen el delicte (els factors de risc en sentit estRICTE) de les causes genuïnes, en les quals caldria centrar-se si s'aspira a ser eficaç (pàg. 79).

6. El model integrat i del desenvolupament de la propensió antisocial

Un model d'origen psicològic és el proposat per **Lahey i Waldman**. Reclama el paradigma del desenvolupament en dos sentits.

- Primer, perquè es té un caràcter dinàmic que s'estén de la infància a l'adolescència.
- Segon, perquè proposa la diferenciació entre trajectòries de la delinqüència, les quals poden fins i tot tenir una rellevància causal.

En realitat, aquesta última consideració s'ha de matisar, ja que aquests investigadors no creuen que es puguin identificar trajectòries discretes, sinó que es tractaria més aviat d'un continu; dit d'una altra manera, que hi ha moltíssimes trajectòries diferents i no un nombre determinat com en la proposta de Moffitt (1993), per exemple.

El model també reclama la **integració** de constructes de models preexistents, encara que els autors consideren que la clau de la seva proposta rau en el model de l'aprenentatge social –una cosa que, com s'entendrà més endavant, és discutible.

El model considera que la delinqüència juvenil forma part d'una **síndrome més àmplia** de comportaments problemàtics.

Els autors hi inclouen conductes desviades lleus que no són punibles, i també desordres del comportament i, almenys per a alguns joves, problemes de salut mental que han estat definits des de la psicologia i que sovint reben una atenció molt inferior en criminologia. En realitat, la criminologia majoritària parteix de la base que la gran majoria dels criminals no són, en conjunt, distingibles des d'un punt de vista psiquiàtric o psicològic. Dit amb altres paraules, que els **delinqüents són normals des d'aquestes perspectives** (Gottfredson i Hirschi, 1990). Aquests comportaments i problemes comparteixen, segons Lahey i els seus col·legues, part de les seves influències causals.

El model de la propensió antisocial considera que els problemes del comportament tenen l'origen fonamentalment en el **temperament del nen** i en les seves **habilitats cognitives** (Lahey i Waldman, 2003, pàg. 82-84).

1) El temperament, en particular, és conformat per tres dimensions independents: la **prosocialitat**, l'**atreuiment** i l'**emocionalitat negativa** –els autors semblen concedir, com veurem, un pes especial a aquest últim element. Aques-

tes dimensions semblen extretes, mitjançant anàlisis factorials exploratòries i confirmatòries successives, a partir d'una escala de mesurament que és aplicada a nens i adolescents –concretament, l'escala de disposició en la infància i adolescència (CADS)–, això és inductivament, més que de qualsevol elaboració teòrica (vegeu, Lahey i Waldman, 2003, pàg. 81; Lahey i Waldman, 2000, pàg. 20).

- La **prosocialitat** es refereix a la preocupació pels sentiments dels altres, o sigui "compartir i ajudar de manera espontània." (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 21)
- L'**atreuiment** és el gust per l'aventura i les activitats que comporten un risc i els autors el relacionen amb un concepte ben conegut en criminologia com és la *recerca de sensacions*.
- Finalment, l'**emocionalitat negativa** es dona en individus que experimenten amb una certa freqüència o de manera desproporcionada a les circumstàncies emocions negatives. Els autors es refereixen a emocions negatives en general, sense especificar cap concret com podria ser el cas de la ira (vegeu, Agnew, 1992). En particular, escriuen que l'emocionalitat negativa "mesura una tendència general a reaccionar a situacions amb emocions negatives" (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 22).

S'hipotetitza que aquestes dimensions es troben relacionades en el sentit que un individu amb uns factors criminògens en una d'elles tendirà a tenir-los també en les altres.

2) El segon gran constructe del model són les **habilitats cognitives**, en particular les habilitats verbals o el lent desenvolupament del llenguatge. És molt important que els autors utilitzen sovint el terme *intel·ligència* (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 28, 30 i 31) i concedeixen que:

"Un ventall de constructes ha estat utilitzat per a referir-se a dèficits cognitius associats amb problemes de conducta, incloent-hi la intel·ligència verbal [...]. No és clar en l'actualitat quin constructe o constructes són més defensables." (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 23)

Amb això, doncs, semblen recuperar una idea ben coneguda en criminologia, com és que els delinqüents podrien tenir un cert **dèficit en la intel·ligència verbal** (Serrano Maíllo, 2003).

Lahey i els seus col·legues concedeixen una gran rellevància a les **influències genètiques**. En particular, insisteixen que existeix una omnipresència d'interaccions entre elements genètics i l'ambient. Concretament, suggereixen –novament de manera inductiva, això és, a partir d'investigacions empíriques–, en primer lloc, que cadascun dels elements de la seva teoria té darrere components genètics (això és, en interacció amb l'ambient), i que l'efecte

d'aquesta càrrega genètica sobre el delictes és produïda per aquells, o sigui, que no hi ha un efecte directe dels elements genètics sobre el delictes i els restants comportaments problemàtics.

Lahey i els seus col·legues ofereixen una àmplia revisió de la investigació en la matèria, i també taxonomies i diferenciacions interessants. Més difícil, no obstant això, és oferir exemples concrets d'aquestes interaccions. Això és important ja que l'afirmació que certes combinacions de gens en interacció amb una certa sèrie d'ambients generen alguna cosa és difícilment refutable i, per tant, difícilment considerable científica. Dit de manera més senzilla, això i res és el mateix.

Un exemple que proposen, seguint el treball de Caspi i altres, és que un al·lel del gen que controla els nivells de monoamino-oxidasa (la coneguda MAO) constitueix un factor de risc quan s'associa amb maltractament durant la infància (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 25). Aquest és un bon exemple d'una interacció en sentit estricte, si bé la investigació biològica en criminologia tendeix a assumir que serà difícil que gens o al·lells aïllats tinguin una influència significativa en el comportament criminal, sinó en tot cas conjunts o combinacions d'ells (Serrano Maíllo, 2003).

Les influències genètiques

La investigació procedent de la psicologia insisteix en les influències genètiques en el comportament criminal i, de fet, ha provocat un canvi notable en la disciplina. Hi ha prou evidències que confirmen aquesta conclusió, encara que el debat se centra en si aquestes influències són mínimes o si són importants. Lahey i els seus col·legues se situen en aquesta segona línia. Aquests autors, no obstant això, són molt acurats per a excloure influències genètiques en les diferències ètnicoracials que s'observen en la participació en certs delictes (Lahey i Waldman, 2003, pàg. 101; Lahey i Waldman, 2005, pàg. 36). Aquest advertiment és oportú, encara que pot resultar difícil de compatibilitzar amb un model que insisteix constantment en interaccions entre influències genètiques i l'ambient i, sense anar més lluny, els concedeix un rol determinant en les diferències en raó de gènere.

Cadascun dels conceptes abans esmentats està relacionat de manera causal amb el delictes i altres comportaments problemàtics per mitjà d'una sèrie de mecanismes. Vegem-los breument.

- 1) La prosocialitat fa que un nen que sigui alt en aquesta variable respongui d'acord amb les normes davant una influència ambiental determinada. Aquí es pronostica una interacció genotip-ambient.
- 2) Una mateixa acció pot ser atractiva o no depenent del grau d'atreviment del nen. Segons la vegi d'una manera o d'una altra, naturalment, és més probable que s'hi incorri o no.
- 3) Els individus que tenen una emocionalitat negativa tendiran a sentir-se frustrats i incòmodes per les normes que els imposen altres persones, de manera que faran tot el que puguin per a evitar complir aquestes normes. Alhora i a causa de les seves reaccions, les seves relacions amb els altres es posaran en perill, amb la probable conseqüència que s'aïllin d'influències favorables al respecte de les normes. Fins i tot es poden generar relacions negatives amb els pares, que cada vegada estaran més desorientats i actuaran pitjor davant les reaccions dels fills.

Exemple

Lahey i els seus col·legues esmenten que el fet que un nen es posi trist o plori pot afavorir o evitar que un altre nen li tregui alguna cosa depenent de la prosocialitat d'aquest últim.

Exemple

Per als nens alts en atreviment, fer campana és una experiència excitant i, per tant, tendiran a participar-hi; per contra, els nens baixos en aquesta mateixa variable ho veuran com una cosa negativa i tendiran a abstenir-se de fer-ho. Alhora, aquest tipus d'activitats pot posar en contacte joves amb tendències similars.

4) Finalment i sempre seguint Lahey i els seus col·legues, els nens que tenen habilitats cognitives pobres –penseu en la intel·ligència, en general, o en la intel·ligència verbal, en particular– exhibiran problemes per a comprendre les normes, per a comprendre les conseqüències de la infracció de les normes i per a advertir les alternatives d'acció que tenen disponibles. Una altra manera més indirecta com les habilitats cognitives poden desplegar el seu rol és mitjançant les notes a l'escola. Per exemple, els nostres autors concedeixen un paper molt important a les habilitats cognitives a l'hora d'explicar les diferències en les tendències antisocials d'homes i dones, això és en raó del sexe. Concretament, escriuen que:

"Els nois es queden darrere de les noies, de mitjana, en el desenvolupament de la comunicació mitjançant el llenguatge durant els anys crucials en què són nens petits (*toddler years*)" (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 34).

Una altra diferència important que afegeixen és que les nenes tindrien nivells d'empatia i de sentiments de culpabilitat més elevats que els nens.

Lahey i Waldman no solament ofereixen una sèrie d'hipòtesis provables per a avaluar la seva teoria, sinó que també ofereixen alguns criteris relatius a la seva utilitat pràctica.

Les hipòtesis que proposen, almenys en els seus treballs més coneguts, no obstant això, es troben lluny de ser especialment crucials. Per exemple, escriuen que "hipotetitzem que habilitats cognitives pobres i un lent desenvolupament del llenguatge també incrementen el risc de problemes de conducta" (Lahey i Waldman, 2005, pàg. 23), la qual cosa, així dita, sembla compatible amb una generalitat d'enfocaments i teories en criminologia; o bé que "provarem la hipòtesi que els components disposicionals i cognitivolingüístics de la propensió produeixen les influències genètiques sobre els problemes de conducta" (pàg. 37), la qual cosa no sembla essencial per a la seva teoria, que podria concedir efectes directes sense alterar-ne res decisiu. Coses semblants es poden dir d'altres propostes.

Pel que fa a la utilitat pràctica, el model aspira a "predir el desenvolupament futur dels problemes de conducta" i a "informar sobre la investigació, sobre la prevenció i potser sobre la intervenció" (pàg. 37-38).

Resum

En les pàgines precedents hem estudiat la importància del factor edat en la criminologia. Tant és així que moltes teories clàssiques no s'hi consideren compatibles i la teoria criminològica dels últims vint anys s'ha vist molt influenciada per aquesta troballa i les seves conseqüències importants.

En aquesta línia, hem estudiat la proposta del desenvolupament de comportaments antisocials limitats a l'adolescència i persistents al llarg del curs de la vida (Moffitt); la teoria del control social informal que depèn de l'edat (Sampson i Laub); la teoria integrada del potencial antisocial cognitiu (ICAP) (Farrington), i el model integrat i del desenvolupament de la propensió antisocial (Lahey i Waldman).

Aquestes teories importants estan especialment relacionades amb poderosos estudis longitudinals que encara es troben en curs.

Exercicis d'autoavaluació

1. El correlat més fort del delictes és...

- a) l'edat.
- b) l'educació.
- c) el sexe.
- d) la classe social.

2. La corba de l'edat té una conseqüència seriosa per a la predicció del delictes i la criminalitat, que consisteix en...

- a) els falsos positius.
- b) els falsos negatius.
- c) l'autoselecció.
- d) la regressió a la mitjana.

3. La corba de l'edat...

- a) és igual per a cada persona individual. Per això incorrem en més comportaments arriscats quan som joves que quan som adults.
- b) només és vàlida per als delinqüents crònics.
- c) no es pot pretendre que sigui igual per a tothom. En realitat, enclou moltes trajectòries diferents per a grups diferents.
- d) L'evidència empírica no és definitiva.

4. Una de les dues classes de delinqüents segons Moffitt són...

- a) els delinqüents crònics.
- b) els delinqüents limitats als delictes patrimonials.
- c) els delinqüents persistents.
- d) els delinqüents de carrera.

5. Segons Sampson i Laub, quina de les institucions següents influeix durant la infància i l'adolescència?

- a) L'escola.
- b) La família.
- c) El sistema d'administració de justícia.
- d) Les tres anteriors.

6. Quina és la relació de la teoria del control social informal dependent de l'edat i la teoria de l'etiquetament?

- a) Hi ha una influència de la segona sobre la primera en hipotetitzar-se una interacció entre control social i delictes, en el sentit que el delictes comporta una acumulació de desavantatges.
- b) No s'ha estudiat detalladament aquesta relació.
- c) Com en el cas de Hirschi i altres teòrics del control social, l'etiquetament no exerceix cap rol en la teoria i, en realitat, són incompatibles entre ells.
- d) La teoria de l'etiquetament ha estat abandonada fa temps en criminologia.

7. Quina de les institucions següents pot influir perquè un individu desisteixi de la seva carrera delictiva, segons Sampson i Laub?

- a) L'entrada a l'Exèrcit.
- b) El compliment d'una pena de presó.
- c) Polítiques de tolerància zero en la violència masculina.
- d) Un cop delictiu de gran èxit.

8. Quines de les teories següents podrien formar part de les DLC proposades per Farrington?

- a) La teoria de Moffitt.
- b) La teoria de Sampson i Laub.
- c) La teoria de Wikström.
- d) Les tres anteriors, entre d'altres.

9. En la teoria integrada del potencial antisocial de Farrington, quin aspecte predomina més?

- a) L'oferta d'explicacions en termes causals.
- b) És més aviat un programa d'investigació.
- c) És simplement una llista de factors de risc.
- d) Realment és una teoria del control social.

10. En el model integrat i del desenvolupament de la propensió antisocial de Lahey i Waldman, quina dimensió pertany al temperament?

- a) Els dèficits cognitius.
- b) La intel·ligència.
- c) L'emocionalitat negativa.
- d) La vinculació a pares.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. c

2. a

3. d

4. c

5. d

6. a

7. a

8. d

9. b

10. c

Glossari

carrera criminal *f* Conjunt de delictes i les seves característiques que conformen la història delictiva d'un subjecte.

corba de l'edat *f* entrada.

desistiment *m* En criminologia, quan la carrera criminal d'un subjecte descendeix en termes de freqüència i gravetat de manera substancial, tot i que encara pugui incórrer en algun delicte menor. No acaba completament la seva carrera criminal, però sí que en descendeix la intensitat.

falsos positius *m pl* En general, qualsevol objecte o individu de qui es prediu de manera equivocada un estat o comportament determinats. En el nostre context, subjectes que es prediu erròniament que reincidiran en el futur.

mimetisme *m* Procés d'imitació que, segons Moffitt, fa que alguns joves delinqueixin amb la finalitat que els proporcionï alguna cosa valuosa, com l'estatus d'un adult.

terminació *f* Quan un subjecte ja no tornarà a delinquir i acaba així la seva carrera criminal.

transició *f* Període crític que pot produir canvis en una carrera criminal o, més en general, en el curs d'una vida.

Bibliografia

Agnew, R. (1992). "Foundation for a general strain theory of crime and delinquency". *Criminology* (núm. 30).

Farrington, D. (2005a). "The integrated cognitive antisocial potential (ICAP) theory". A: D. P. Farrington (ed.). *Advances in criminological theory—Integrated developmental and life-course theories of offending* (núm. 14, pàg. 73-92). New Brunswick, NJ / Londres: Transaction Publishers.

Farrington, D. (2005b). "Introduction to integrated developmental and life-course theories of offending". A: D. P. Farrington (ed.). *Advances in criminological theory, Integrated developmental and life-course theories of offending* (núm. 14, pàgs. 1-14). New Brunswick, NJ / Londres: Transaction Publishers.

Farrington, D. (2006a). "Criminología del desarrollo y del curso de la vida". A: F. Bueno Arús i altres (dir.); J. L. Guzmán Dálbora; A. Serrano Maíllo (ed.). *Derecho penal y criminología como fundamento de la política criminal. Estudios en homenaje al profesor Alfonso Serrano Gómez* (pàg. 239-266). Madrid: Dykinson.

Farrington, D. (2006b). "Building developmental and life-course theories of offending". A: F. T. Cullen i altres (ed.). *Advances in criminological theory Taking stock. The status of criminological theory* (núm. 15, pàg. 335-364). New Brunswick, NJ / Londres: Transaction Publishers.

Gottfredson, M. R.; Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, Ca.: Stanford University Press.

Hirschi, T.; Gottfredson, M. R. (1983). "Age and the explanation of crime". *AJS* (núm. 89).

Lahey, B. B.; Waldman, I. D. (2003). "A developmental propensity model of the origins of conduct problems during childhood and adolescence". A: B. B. Lahey i altres (ed.). *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency* (pàg. 76-117). Nova York / Londres: The Guilford Press.

Lahey, B. B.; Waldman, I. D. (2005). "A developmental model of the propensity to offend during childhood and adolescence". A: D. P. Farrington (ed.). *Advances in criminological theory, Integrated developmental and life-course theories of offending* (núm. 14, pàg. 15-50). New Brunswick, NJ / Londres: Transaction Publishers.

Laub, J. H.; Sampson, R. J. (2003). *Shared beginnings, divergent lives: delinquent boys to age 70*. Harvard, Mass., i Londres: Harvard University Press.

Moffitt, T. E. (1993). "Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy". *PR* (núm. 100).

Sampson, R. J.; Laub, J. H. (1993). *Crime in the making. Pathways and turning points through life*. Cambridge, Mass. / Londres: Harvard University Press.

Sampson, R. J.; Laub, J. H. (2005). "A life-course view of the development of crime". A: R. J. Sampson; J. H. Laub (ed.). *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Developmental Criminology and its discontents: trajectories of crime from childhood to old age* (núm. 602).

Serrano Maíllo, A. (2003). "La posición de las variables biológicas en la teoría criminológica contemporánea". A: C. M. Romeo Casabona (ed.). *Características biológicas, personalidad y delincuencia*. Granada: Comares.

Serrano Maíllo, A. (2009). *Oportunidad y delito. Una metateoría sobre la motivación y la oportunidad como descripciones de los delitos como eventos*. Madrid: Dykinson.

Serrano Maíllo, A. (2011). *El problema de las contingencias en la teoría del autocontrol. Un test de la teoría general delito*. Madrid: Dykinson.

